

“Küreselleşme” Denilen Tılsımlı Sözcük

Erinç Yeldan, 2 Şubat 2005

“Küreselleşme” kavramı geçtiğimiz yüzyılın son çeyreğinden beri iktisat siyasasının ana gündem maddesi olarak karşımızda durmaktadır. Bu anahtar sözcük, sanki doğaüstü bir tılsıma sahip imişçesine gerek günlük hayatta, gerekse toplumsal, iktisadi, ve siyasi ilişkilerin yönlendirilmesinde karşı konulmaz bir çekim merkezi oluşturmaktadır. Bu tılsımlı sözcük aslında hem bir *tanımlama*, hem de bir *siyasi önermeler* içeren iki olguyu bünyesinde barındırmaktadır: bir *tanım* olarak küreselleşme, en yalın ifadesiyle, teknolojik ilerlemeler sayesinde dünya ekonomisini oluşturan sosyal ve iktisadi parçaların birbirleriyle eklenmesi şeklinde algılanmaktadır. Teknolojinin gelişmesi ve bilginin dünya ölçeğinde sınır tanımadan dolaşması, ulusal ekonomileri ve bu arada kültürel ve sosyal değerleri de birbirine yaklaştırmaktadır.

Ancak burada üzerinde durulması gereken soru şudur: teknolojik gelişme, kapitalizmin neredeyse dört yüzyıllık tarihi boyunca zaten var olan bir olgudur. Sanayi devriminden bu yana teknolojik gelişme baş döndürücü bir hızda eski üretim biçimlerinin yerine yenilerini koyarken, toplumsal yapıları da derinden etkilemektedir. Bu bilinen olguya, yirminci yüzyılın son çeyreğinde neden yeni bir tanımlama getirme ihtiyacı doğmuştur?

Bu sorunun cevabı kapitalizmin yirminci yüzyılın sonlarında ulaştığı yeni aşamasının somut özelliklerinde yatmaktadır. Sermaye artık birikimini sürdürebilmek için ulus devletin “sosyal” niteliklerinden rahatsızlık duymakta ve karlılığını arttırabilmek için yeni pazarlara ve finansman araçlarına ihtiyaç duymaktadır. Bu açıdan küreselleşme diye adlandırılan süreç bir yandan da siyasi, iktisadi ve sosyal tüm alanları kapsayan bir *öneriler reçetesi* içermektedir. Buna göre kapitalist üretim ilişkileri içindeki bir pazar ekonomisinin biricik başarı ölçütü olarak kar (veya genel olarak sermayenin getirisi) ön plana çıkartılmakta ve ulus devletinin, sermayenin daha fazla kar olanaklarının önündeki her türlü toplumsal, idari, ya da yasal kısıtlaması “akıl dışı” olarak nitelendirilmekte ve kaldırılması gerektiği savunulmaktadır.

Küreselleşme olgusunu toplumsal hayatın yeniden düzenlenmesini içeren bir siyasi/iktisadi önlemler reçetesi olarak gören neoliberal felsefenin yaklaşımına göre tüm ülkelerin bu sihirli akımdan yararlanabilmesi için bir dizi toplumsal/siyasi/iktisadi düzenlemeyi (“yapısal reformları”) başarması gerekmektedir. Bu söylem altında az gelişmiş ülkelere düşen görev, ulusal pazarlarını uluslararası sermayeye açmak ve uluslararasılaşmış sermayenin gereklerine ayak uyduracak reformları hayata geçirmek olmalıdır. Böylelikle kalkınma stratejisi artık özgün sanayileşme hedefleri ya da özerk para, maliye, ticaret politikaları içermemekte, sadece basitleştirilmiş bir reçeteye indirgenmektedir: uluslararası sermayenin ihtiyaçlarına cevap vermek. Bu arada “ulus devlet” de sermayenin kar alanını daraltan her türlü “sosyal” görevlerinden arındırılmalı ve uluslararası sermayenin gereklerine göre yeniden şekillendirilmelidir.

Neoliberalizmin sunduğu küreselleşme reçetesine bu açıdan baktığımızda, küreselleşme kavramının aslında nesnel bir gerçeklikten ziyade, dünya kapitalizminin öncü aktörleri olan

çok uluslu şirketlerin ve uluslararası finans kuruluşlarının öznel ve iradi bir ideolojik projesi olarak değerlendirilmesi gerektiği açıkça görülmektedir. Bu anlamda günümüz küreselleşmesi her şeyden önce bir teknolojik çağdaşlık öyküsü değil, bir şirketler küreselleşmesi olarak dünya kaynaklarının uluslararası kapitalist işbölümü içinde paylaşımını öngören ideolojik bir söylem içermektedir. Bu ideolojik söylemin gerçek adı ise geçtiğimiz yüzyılın başında daha net olarak “emperyalizm” kavramı ile nitelendirilmiştir.

Neoliberal, şirketler-küreselleşmesine karşı başka türlü bir küreselleşme sürecinin mümkün olduğunu savunan *Dünya Sosyal Forumu*'nun ana sloganının altında da bu gözlem yatmaktadır. “*Başka Bir Dünya Mümkündür*”. sloganı etrafında 26-31 Ocak tarihleri arasında Brezilya'nın *Porto Alegre* şehrinde toplanan 5. Dünya Sosyal Forumu'nda (DSF) 135 ülkeden 155bin delege, gezegenimizin alınıp satılabilir ticari bir mal olmadığını vurgulayarak, neoliberal küreselleşmenin (yeni-emperyalizmin) karşısında duracak direniş politikalarını tartışmak üzere bir araya geldi. 2,500 etkinlik içinde görev alan 6,800 konuşmacı beş gün boyunca daha adaletli bir dünyanın nasıl yaratılabileceği konusunda çözüm önerilerini tartıştı.

DSF'lerde dile getirilen çözüm önerilerinin genelde “reformist” nitelikte olduğu ve kapitalizmin karşısında kapsamlı bir alternatif getiremediği çok sık yapılan bir eleştiridir. Ancak unutmamak gerekir ki, DSF, adı üstünde bir sosyal “forumdur”. Bir forum olarak DSF kitlesel ölçekte katılımı amaçlamakta ve bir merkezi siyasi örgüt olma iddiası taşımamaktadır. Kanımca, DSF'lerde bugüne kadar dile getirilen *somut* politika önerileri, çok uluslu şirketlerin ve uluslararası finans sermayesinin saldırılarına karşı öncelikle birer *anti-sistemik* karşı çıkış olarak değerlendirilmelidir. Başka bir dünyayı mümkün kılacak gerçek dönüşümlerin ise ancak emekçi sınıfların iktidarı altında gerçekleştirilmeye başlanacağını kabul etmek gerekir. Bu anlamda, DSF toplantılarında dile getirilen önerilerin, emeğin iktidar mücadelesine alternatif değil, bilakis bu mücadeleyi destekleyen ara adımlar olarak görülmesi kanımca daha doğru bir yaklaşım olacaktır.